

DNR 446/18
ERT DNR
DATUM 2018-06-21

Umeå kommun
Detaljplanering
901 84 Umeå

Antikvarisk bedömning inför detaljplan för Tavelstö 6:22, 7:4, 7:8 m fl., Umeå kommun, Västerbottens län

Umeå kommun, detaljplanering, har av Västerbottens museum beställt en antikvarisk bedömning för Tavelstö kyrkomiljö, främst avseende klockstapeln och den f. d. komministerbostaden med anledning av ett pågående planprogram.

Byggnadshistorik

Klockstapeln uppfördes 1902 efter ritningar av arkitekt E. O. Mångberg i anslutning till det 1895 byggda kapellet/skolhuset, vilket revs 1963 för att ge plats åt en ny kyrkobyggnad. Den övre klocktornsavsatsen var ursprungligen öppen och försedd med ett korssågat räcke. På 1930-talet byggdes klocktornet in med bräder och luckor. Den vita kulören har troligen funnits sedan 1910-20-talet. Det understa färgskiktet har enligt uppgift en grårosa kulör. Korset är sekundärt.

Komministerbostället med bostadshus och bagarstuga/uthus uppfördes 1911 efter ritningar av Er. Karlsson. Huvudbyggnaden genomgick smärre ombyggnader 1945 och 1961. Efter museets prästgårdsinventering som genomfördes 1986 har bostadshuset förändrats i relativt stor omfattning.

Kulturhistoriskt värde och skydd

I *Tavelstö – Inventering och bevarandeförslag 1982* är klockstapeln upptagen i bevarandeförslaget som särskilt skyddsvärd. I *Prästgårdar i Västerbottens län – Kulturhistorisk inventering 1986* är komministerbostället hänförd till klass III, den lägsta värdekategorin.

Förslaget

Syftet är att inom området skapa planmässiga förutsättningar för bostäder med service och att bevara den gamla prästgården. Syftet är också att säkerställa naturmiljön vid Tavelstö genom en riklig byggnadsskala och bevarad vegetation samt bereda allmänheten tillträde till stranden.

Museets synpunkter

För att i framtiden kunna avläsa och förstå den första kyrkomiljön i Tavelstö är det väsentligt att klockstapeln bevaras på nuvarande plats. Klockstapeln hör tidsmässigt ihop med prästgården och sambandet mellan kyrkomiljöns första byggnader som fortfarande

Västerbottens museum
Box 3183
SE-903 04 Umeå
Besöksadress: Gammlia
Telefon (vx) +46 (0)90-16 39 00
Fax +46 (0)90-77 90 00
Organisationsnr: 556534-0527
Bg: 713-3697 Pg: 69 45 89-3
info@vbm.se
www.vbm.se

VÄSTERBOTTENS
MUSEUM

finns kvar är viktigt att bevara. Tillsammans med kyrkan och församlingsgården bildar de två äldre byggnaderna en helhet, i vilken även två tydligt avläsbara olika skeden kan urskiljas. Källaren, som troligen är ursprunglig, är en viktig del av klockstapeln och utgör därmed ett argument för att låta den stå kvar på sin nuvarande plats.

Flytt av klockstapeln till någon av kyrkogårdarna är inte lämpligt. Dels fråntas den sin funktion klockringning vid gudstjänster, dels passar den inte in där tids- och stilmässigt. Det är heller inte lämpligt att placera klockstapeln för nära 1960-talsbyggnaderna; kyrkan och församlingsgården. Den hör inte ihop med de nyare byggnaderna och sambandet till prästgården går förlorat.

Skydds- eller varsamhetsbestämmelser för komministerbostaden bör skydda dess nuvarande volym. Eftersom byggnaden är delvis förvanskad bör planbestämmelserna inte skydda nuvarande utformning. Inför framtida exteriöra ändringar bör samråd ske med antikvarisk expertis, detta kan skrivas in i planbestämmelserna. Byggnaden får inte sammanbyggas med ny byggnad eller kringbyggas så att kopplingen till kyrkomiljön förloras. Uthusets volym bör också skyddas i planbestämmelserna, möjligen kan en förlängning av byggnaden norrut tillåtas, då ett äldre foto visar att uthuset kan ursprungligen ha varit längre.

Omgivande bebyggelse ska ha ett respektfullt avstånd till befintlig kyrkomiljö. Av tradition har kyrkor givits en central och framträdande plats i byn och stor vikt har lagts vid att kyrkobyggnaden ska vara synlig från omgivningen. Vi gör bedömningen att planerade byggnader i nära anslutning enligt förslaget inkräktar på kyrkomiljön och skulle påverka dess kulturvärden negativt. Föreslagna bostäder öster om kyrkan är möjligen lämpliga, men inte söder eller sydväst om kyrkan. Kyrkomiljöns koppling till sjön är också av stor vikt och bör bevaras intakt utan ny bebyggelse emellan.

VÄSTERBOTTENS MUSEUM

Lena Berglund

BYGGNADSANTIKVARIE

Maria Appelstam Häll

BYGGNADSANTIKVARIE

VÄSTERBOTTENS
MUSEUM

DNR 446/18
ERT DNR
DATUM 2018-09-20

Umeå kommun
Detaljplanering
901 84 Umeå

YTTRANDE 2

Antikvarisk bedömning inför detaljplan för Tavelstö 6:22, 7:4, 7:8 m. fl., Umeå kommun, Västerbottens län

Umeå kommun, detaljplanering har begärt ett förtydligande angående bevarandet av klockstapeln, som planeras bevaras på plats och få en skyddsbestämmelse i den nya detaljplanen.

Byggnadshistorik och beskrivning

Klockstapeln uppfördes 1902 efter ritningar av arkitekt E. O Mångberg. Den har en källare med murar av natursten och är en stolpkonstruktion med lutande spåntäckta taktytor ner mot marken i varje väderstreck samt mellanliggande väggytor klädda med stående vitmålad locklistpanel. Den vita kulören har troligen funnits sedan 1910-20-talet. Det understa färgskiktet har enligt uppgift en grårosa kulör. Den övre klocktornsavsatsen var ursprungligen öppen och försedd med ett korsågat räcke. På 1930-talet byggdes klocktornet in med bräder och luckor. Ljudluckornas utsidor har stående pärlspontpanel. Korset är sekundärt.

Vid en restaurering 2003 återställdes klockstapelns utseende delvis enligt originalritningen och klockstapelns i huvudsak vita färgsättning frångicks. De tidigare vitmålade, lutande spåntäckta takytorna ner mot marken lades om med nytt spån och tjärades. Nya ljudluckor mot väster och öster ersatte gamla rötskadade luckor. Samtliga luckor är sedan dess målade i brun umbra och de två nyare är automatiskt öppningsbara.

Museets synpunkter

Vi anser att nuvarande utseende med både ursprungliga delar och senare ändringar är bevarandevärt. Ändringarna som gjordes 2003 höjde byggnadens kulturvärde. Förslag till formulering av skyddsbestämmelse: "Byggnaden får inte rivas. Byggnaden får inte förvanskas. Underhåll och ändringar ska ske i samråd med byggnadsantikvarie."

Västerbottens museum
Box 3183
SE-903 04 Umeå
Besöksadress: Gammlia
Telefon (vx) +46 (0)90-16 39 00
Fax +46 (0)90-77 90 00
Organisationsnr: 556534-0527
Bg: 713-3697 Pg: 69 45 89-3
info@vbm.se
www.vbm.se

VÄSTERBOTTENS MUSEUM

Lena Berglund
BYGGNADSANTIKVARIE

Maria Appelstam Häll
BYGGNADSANTIKVARIE